

UTTALELSE

Vi trenger alternative former for eierskap av data og digital infrastruktur

Den digitale økonomien er sammensatt, og det er langt fra åpenbart hvordan fremtidens digitale økonomi bør se ut. Det vi derimot vet derimot er at dagens løsning ikke er bærekraftig, verken for miljøet eller for mennesker. Fremover bør vi ha økt fokus på alternative former for eierskap av data og av digital infrastruktur.

Når det kommer til data er opprettelsen av en statssky er et viktig første skritt, men det er også mulig å se for seg kooperativer hvor individer med felles interesser, for eksempel arbeidstakere, får felles eierskap over data om dem selv som er generert gjennom arbeidet og på arbeidsplassen. En slik løsning vil gi økt makt til arbeidere i forhandlinger, og bedre muligheter til å forbedre arbeidsplassen på sine egne premisser, istedenfor den økningen i arbeidsplassovervåkning som nå er status quo på mange arbeidsplasser.

Den samme tenkningen kan ligge bak krav om at næringslivet gjør data de selv samler inn tilgjengelige for offentligheten, for eksempel ved å gi en kopi av metadata til de relevante myndigheter (kommune eller stat). For eksempel kan data om transaksjoner brukes til å gi en mer reell evaluering av en bedrifts verdi. Et annet eksempel er de store mengdene data om miljøet som samles inn av oljebransjen, data som kan brukes for å gi en mer reell vurdering av miljøkostnader, men også i forskningsøyemed.

Også viktig er debatt om eierskap av den digitale infrastrukturen. Det er særlig to komponenter som er av interesse: plattformer og materiell infrastruktur. Vi diskuterer disse etter tur.

Med plattformer tenker vi i første omgang på «de tre store», Facebook, Google og Amazon. Som henholdsvis sosialt medium med over tre milliarder brukere, den desidert mest brukte søkemotoren og verdens største markeds plass har disse plattformene enorm makt over hvor og hvordan informasjon og handel beveger seg. Det er likevel ikke ønskelig at disse skal være under statlig kontroll, da det er å bytte ut et problem med et annet. Istedenfor vil det være relevant å se på alternativer eierskapsformer, for eksempel at eierskapet er delt mellom arbeidere i selskapet og brukere/produsenter av innhold på plattformen.

Her i Norge kan vi nevne Schibsted, som eier den dominerende digitale plattformen i Norge og har satset tungt på digitale tjenester. Allerede er Schibsted eier av riksdekkende medier, handelsplattformen Finn, datingnettstedet Møtesplatsen, samt en rekke andre tjenester. Gjennom et felles innloggingssystem, Schibsted-konto (tidligere SPiD), spores brukere på tvers av tjenester. Gjennom et nytt fond, Schibsted Growth, vil Schibsted hjelpe med å finansiere gründere med hovedvekt på "Growth, Financial Services, Next Media and Distribution"¹. Konsolidering av flere ulike digitale tjenester i hendene på én bedrift har vist seg å føre til problemer tidligere, for eksempel ble det nylig rettet et søksmål mot Google fordi de har delt data mellom de ulike tjenestene i bedriften, noe som er i strid med GDPR. Noe slikt ville ikke vært mulig hvis de forskjellige tjenestene, slik som Google-søk og Gmail, var forskjellige entiteter.

I praksis er det dermed to vurderinger som bør gjøres. Først om det er riktig at to tjenester, for eksempel en avis og en plattform for kjøp og salg (og bytting) av varer bør ligge under samme eier. For det andre, om driften av tjenestene bør være privatisert eller om det er bedre drevet under en eller annen form for kollektivt eierskap (arbeidere/arbeidere og brukere/brukere, etc.).

¹ <https://schibsted.com/about/who-we-are/next/>

Med materiell infrastruktur menes det som er av kabler og master som er nødvendige for å ha tilgang til nettet, og de som har ansvar for å drifte det. På mange måter er den materielle infrastrukturen ryggmargen til internettet. Denne infrastrukturen er nå delvis privat og delvis offentlig. For eksempel er Telenor, hvor staten eier 54%, den desidert største utbyggeren av 5G-nettet, med Telia som konkurrent.

I Norge er det lett å ta denne infrastrukturen for gitt, mye fordi vi har blant de beste nettene i verden. Vi er blant de landene med størst dekning i befolkningen (ca. 98 %) og nyter godt av høye og stabile hastigheter. Det trenger ikke nødvendigvis være slik. I USA har de en profitt-drevet modell hvor internetttilbydere får de facto monopol i en stat eller region og kan drive opp prisene. Profittmotive gjør at nettet ikke har blitt bygd ut ordentlig på steder, særlig småbyer, hvor det ikke er lønnsomt for internetttilbyderne. Det har også vært en lang diskusjon i USA om såkalt «net neutrality» (nettnøytralitet), prinsippet om at internetttilbydere ikke kan sette inn mekanismer som øker internetthastigheten til enkelte nettsider (som kan betale for det) og senker den for andre.

Det er ingenting som tilsier at situasjonen ikke kan endre seg her til lands. Dette er viktig å tenke på etter hvert som flere tjenester digitaliseres. Det er ikke rettferdig at Fatima i Oslo skal kunne nyte av høyhastighetsinternett når hun sender en «snap» til familien, mens Jon i nord sliter med å få sendt inn meldekort til NAV på grunn av dårlig internettforbindelse. Konkurransetsetting av digital infrastruktur bør ikke skje uten at det legges til grunn at dekningen skal være så god som mulig, og at bruken av nettet ikke skal slå ut ulikt for forskjellige aktører. På generelt grunnlag er all konkurranseutsetting lite å foretrekke, men det er ikke umulig at det kan være greit i noen situasjoner.

Forøvrig støtter vi Amnestys tolkning av menneskerettighetene om at tilgang til internett bør regnes som en menneskerett. Store deler av livene våre er nå digitale enten vi vil det eller ikke, i tillegg til at nettet har blitt et viktig sted for realiseringen av andre rettigheter, slik som ytringsfriheten. Det er naturlig at denne endringen reflekteres i nasjonalt og internasjonalt lovverk.

Attac krever:

- At det utredes for alternative eierformer av data og digital infrastruktur
- At det settes et tak på hvor mange brukere en plattform kan ha før det må vurderes om gjeldende eierstruktur er gunstig
- At det alltid legges til grunn et generelt prinsipp om at dem det samles inn data om, det være seg arbeidere, brukere, eller borgere, skal ha noe å si om hvordan dataene skal brukes
- At Konkurransetilsynet skjerper oppmerksomheten mot bedrifter som prøver å konsolidere digitale tjenester
- At det lovfestes en rett til tilgang til internett

